

Adriaan Geuze: 'Koester kostbare ruimte'

Landschapsarchitect waarschuwt voor verkwanseling Nederland

Door WIERD DUK
22 mei 2021

AMSTERDAM - Volgens landschapsarchitect Adriaan Geuze (60) staat ons land voor een 'gigantische opgave'. Er moet een miljoen nieuwe woningen gebouwd. De waterhuishouding moet worden ingericht op de klimaatverandering. De energievoorziening moet fossielvrij worden en de landbouw moet worden heruitgevonden. „Elk van deze kwesties is in omvang en urgentie vergelijkbaar met corona.”

Adriaan Geuze: „Het is uitgesloten dat wij oneindig kunnen doorgroeien met windmolens, buitenwijken, zonne-akkers, nieuwe natuur en miljoenen mensen erbij.”

□ ERAN OPPENHEIMER

Als Adriaan Geuze (60) door de polder wandelt, wat hij graag doet, mist hij de leeuwerik. „Die hoor je niet meer, net als veel andere vogels. En de insecten zijn weg. Daar word ik chagrijnig van.” De internationaal gelouwerde landschapsarchitect kan in enkele zinnen een verband leggen

tussen het verdwijnen van de leeuwerik en het stopzetten van de Grote Werken – de ambitieuze, vaak waterbouwkundige projecten vanaf het einde van de 19e eeuw .

„We zijn klaar, vonden de babyboomers. De ingenieurs en de praktijkmensen werden in de jaren 70 uit de ministeries verwijderd en vervangen door projectmanagers en juristen.”, zegt Geuze in de ontvangstruimte van West8, het door hem opgerichte ontwerp bureau voor stedenbouw en landschapsarchitectuur, in een van de Fenix Loodsen op Rotterdam-Katendrecht. „De grote werken van de babyboomers werden de reorganisatie van het onderwijs, de gezondheidszorg, het gevangeniswezen, noem maar op. En zij bedachten de ruimtelijke ordening, een ondoordringbaar doolhof van ambtelijke procedures, met als uitkomst de dramatische verrommeling van ons unieke cultuurlandschap.”

U wijst al langer op de verrommeling van het landschap door de industrieterreinen, de langgerekte data- en logistieke centra, de windmolens en meubelboulevards die de horizon ontsieren. De Rijksoverheid moet de regie herpakken, vindt u.

„Nederland is knetterdichtbevolkt. Het is uitgesloten dat wij oneindig kunnen doorgroeien met windmolens, buitenwijken, zonne-akkers, nieuwe natuur, miljoenen mensen erbij: dat pást niet, we zijn daar te klein voor. Laten we de kostbare ruimte, het enorm rijke palet aan cultuurlandschappen dat wij hebben, koesteren en laten we ervoor zorgen dat er regie is op hoog niveau. Gezien de krankzinnige opgaves waar we voor staan, kunnen we het landschap niet overlaten aan wethouders, gedeputeerden en marktpartijen.”

Waaruit bestaan die opgaves?

„Het is 1953, de dijken breken door. Zo moet je de problemen zien waar wij voor staan. Een aantal domeinen, die te maken hebben met de ruimtelijke ordening, is in crisis. Er is woningnood, er moet een miljoen huizen worden gebouwd. Dat is een hele grote maatschappelijk opgave. Verder moeten we de energievoorziening opnieuw uitvinden, als we de opdracht om van fossiel af te raken serieus nemen. Want ook als we heel Nederland volzetten met zonnecollectoren en windmolens hebben we nóg niet genoeg energie. De landbouw moeten we herijken: alle landbouwwarealen, of het nu klei, veen of zand is, worden nu geïrriteerd met mest. Er zijn geen insecten en vogels meer, het landschap wordt industrieel want elk boerenerf heeft tanks en silo's en er is geen erfbeplanting meer. De landbouwmachines zijn zo zwaar dat het water 1,40 meter diep zit, waardoor de grond helemaal stuk gaat. We moeten de landbouw, samen met de boeren, opnieuw uitvinden. Zij moeten een normaal bedrijf kunnen hebben en een normaal inkomen kunnen verdienen waarmee ze een vrouw kunnen vinden en hun gezin kunnen voeden. Maar zo'n aanpassing duurt lang, misschien wel veertig jaar. Dan: het klimaat wijzigt. Wij liggen onder de zeespiegel en krijgen te maken met enorme regen- en rivierwater-pieken. De komende eeuw moeten we daarom pro-actief bezig gaan met onze waterveiligheid. Gelukkig is onze watersector goed georganiseerd met mensen die weten waar ze het over hebben. Deze vier kwesties zijn elk vergelijkbaar met de coronapandemie, in omvang en urgentie. Vergelijk het met de wederopbouw.”

Hoe gaan we dit project aanpakken?

„Dit kan alleen als er bij de Rijksoverheid een plek komt met deskundigen die dit soort opgaves kunnen diagnosticeren en in goede banen kunnen leiden. Met volle discussie in de Tweede Kamer. Dus niet, zoals nu gebeurt, aan de overlegtafels van het maatschappelijk middenveld met Natuurmonumenten, de ANWB, LTO en allerlei andere lobbyclubs. De kiezer moet rechtstreeks worden betrokken bij dit perspectief op de toekomst. Een nieuw voetbalveld in Zeist? Kan prima geregeld via bestaande procedures, inspraak, de nieuwe omgevingswet en alle regels uit de wet op het bouwbesluit. Geen probleem. Maar de opgaves waar ik het over heb vereisen een enorme maatschappelijke operatie. Vergelijkbaar met de Grote Werken van eerdere generaties. Daar moet een aparte landelijke autoriteit voor komen.”

U bent ondanks de enormiteit van die opdracht optimistisch over de toekomst.

„Ja, omdat wij kunnen terugvallen op onze rijke, geniale planningstraditie. Kijk naar hoe er de afgelopen jaren ruimte voor de rivieren is gecreëerd. De herinrichting van de noordelijke Waaloever bij Nijmegen bijvoorbeeld: iedereen daar is er trots op. Wij liggen hier in Rotterdam zes meter onder de zeespiegel, maar wij zullen het laatste land zijn dat onderloopt. Dat gaat ons niet overkomen. De strijd tegen het water is onze ziel, dat is het epos dat ons bindt. Máxima vergiste zich toen zij beweerde dat de Nederlandse identiteit niet bestaat, want die bestaat wel degelijk: Hollanders zijn landmakers. Geen dichters of denkers of gastronomen, wij veroveren land op het water. En vervolgens wordt dat schitterende landschap vastgelegd door onze schilders. Dat is wie wij zijn. Daarom zal de Nachtwacht altijd behouden blijven: in Amsterdam, in het Rijksmuseum. Punt.”

Waaruit bestaat voor u de schoonheid van dat Nederlandse landschap?

„Het is zo verpletterend mooi. De connotatie met Nederland is landschap. Vraag een buitenlander naar wat hij ziet als hij aan Nederland denkt en hij antwoordt: tulpen, windmolens, de horizon en de zee. We hebben meer dan tachtig verschillende cultuurlandschappen! De bollengrond, de uiterwaarden, het Brabantse beekdal, de stuifzanden, de veenweiden, het terpenlandschap, hoge grond, veen, klei, duinen, hoog en laag, zoet, zout en brak. En allemaal mensgemaakt. Daaruit is een ecologie ontstaan en een mens die daar bij wil horen. Nederlanders identificeren zich met de grond waarop zij wonen, ze komen van Tholen of uit de Alblasserwaard. Ik denk elke dag: waar hebben we dit aan te danken? Ik laaf me eraan, het maakt me zielsgelukkig.”

Dat dit landschap in zo'n snel tempo wordt verkwanseld noemt u het 'verraad van de babyboomers'.

„Zij noemden hun ouders de spruitjesgeneratie, terwijl die de Tweede Wereldoorlog hadden meegemaakt, het verlies van Indië, de Watersnoodramp, het begin van de Koude Oorlog. Hun ouders initieerden de Deltawerken, bouwden steden, spaarden voor de opleiding van hun kinderen. Dat waren geen spruitjes, maar Napoleons. De babyboomers zetten de Grote Werken stil – de Markerwaard werd gestopt in 1987 – en verloochenden die traditie. Schrijf maar op: ze pleegden er verraad aan. En nu zitten wij zonder perspectief in zo'n enorm dichtbevolkt land bovenop die cultuurlandschappen. Die generatie doet aan bezweringen, is niet bezig met de complexe wereld van de feiten. Iemand als Frans Timmermans die beweert:

'Europa moet in 2050 klimaatneutraal zijn'. Dat kan hij helemaal niet waarmaken. Als handelingsperspectief voor Nederland is zo'n uitspraak helemaal niet serieus te nemen."

U strijdt tegen windmolens.

„Ook al is Nederland rond 2050 klimaatneutraal, dan nog zullen bedrijven als ASML zeggen: waar zullen we gaan zitten? In Beieren, waar je zonder horizonvervuiling de Alpen kunt zien? Of in Eindhoven tussen de windmolens en de geitenstallen met het risico op Q-koorts? In Nederland is het zo bedacht dat via het systeem van subsidies de windmolens vanzelf wel op de goede plek terecht komen. Wat niet zo is. Dan zeggen de inwoners: ik kan 'm zien, ik kan 'm horen, dus komt die windmolen op twee kilometer van elk huis. Met als gevolg: het einde van het Nederlandse landschap, van het IJmeer, het Waterland, de bollenstreek, de vergezichten bij de Grebbeberg en de Posbank. Er zijn hele stukken van het Nederlandse cultuurlandschap zeer geschikt voor windmolens, maar andere stukken zijn volstrekt ongeschikt. Daarom: de inrichting van ons landschap kun je niet overlaten aan de wethouders. Dat moet een nationale opgave zijn. We hebben nu te maken met puur landbederf, net als met die enorme datacentra van Google en Microsoft in de Wieringermeer. Die staan nota bene op jonge zeeklei, de beste landbouwgrond op aarde."

Ik hoor u (nog) niet over de olifant in de kamer: de immigratie. Nederland is ook zo vol omdat jaarlijks tachtigduizend nieuwkomers zich er vestigen.

„Als je daar als ingenieur naar kijkt is het een relevante vraag of je in zo'n dichtbevolkt land jezelf moet trakteren op het opeten van het landschap. Precies dat gebeurt als je zoveel extra woningen moet bouwen. Een simpele analyse vanuit de sector ruimtelijke ordening: wij hebben in Den Haag en Rotterdam achterstandswijken waar we belastinggeld in stoppen. Nu ben je een boer in Zuid-Holland, het loopt niet zo goed en je zet kassen op je land. Daar gaan natuurlijk arbeidsmigranten werken. Hetzelfde geldt voor de ondernemer in Barendrecht, die een grote logistieke hal bouwt. Daar komen, laten we zeggen, honderdveertig arbeidsmigranten aan het werk. Die worden in huisjes op vakantieparken ondergebracht of ze gaan wonen in die probleemwijken in Den Haag en Rotterdam, in veel te krappe woningen waar ze corona oplopen. Zo zie je hoe nauw in deze sector alles met elkaar samenhangt. Maar om terug te komen op de aanvankelijke vraag: waarom kunnen wij het ons niet permitteren ons landschap in dit tempo verder te verkwanselen? Dat is mede omdat wij willen wonen in een land met een hoogwaardige economie. De techregio is de tweede pijler van onze economie. Dan moet je het hebben van hoogopgeleide mensen, onder wie ook arbeidsmigranten uit Californië of Bangalore met hun gezinnen. Die willen wonen in een prettige leefomgeving, niet op een vakantiepark of naast een stal met Q-koorts. Dus: investeer op plekken waar die hoogwaardige economie zit in mooie parken, een schoon milieu, cultuur. En begin meteen met het bouwen van een nieuwe stad in zee, buiten de kust bij Monster. Dat kun je in een paar jaar regelen. Dat zou onderdeel moeten zijn van die nationale opgave waar we voor staan. Tijd om daar de schouders onder te zetten."